

УДК 721.011

Сафронов В. К.,*к.т.н., доцент**Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва**ім. М. Бойчука,***Сафронова О. О., к.т.н., доцент***Київський національний університет технологій та дизайну*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: узагальнені засоби передачі інформації за характером впливу на людину і запропонована систематизація особливостей психіки людини, що може стати основою розробки методики врахування впливу інформаційних елементів середовища на його сприйняття.

Ключові слова: психологія сприйняття, інформаційні елементи середовища, середовище життєдіяльності, психічні стани, психічні властивості.

Постановка проблеми: Все частіше в проектуванні архітектурного середовища поряд з використанням загальноприйнятих стереотипів, народжуються нові середовищні процеси, нові форми довкілля. Тому актуальним є висловлювання Пітера Айзенмана: «... Архітектура – це єдиний вид мистецтва, який працює з ділянкою землі, з рельєфом. Тому я завжди починаю пошук ідеї з вивчення місцевості – не тільки її топографії, а й історії. Мої проекти «виростають» з ділянки. Не образ, а місцевість – першооснова для появи ідеї».

Для Києва з його історією, рельєфом і водними гладями, архітектурними та історичними пам'ятками, особливо актуальною стає задача, як організації, так і підтримки, відновлення цілісності середовища, необхідних для того, щоб зв'язати минуле з сьогоденням заради майбутнього. Створення гармонійного цілісного середовища неможливе без урахування особливостей психології сприйняття людиною всіх складових частин навколишнього середовища, особливе місце серед яких займає інформаційна складова. Інформаційне середовище «об'єкти-явища-процеси» – засоби трансляції окремій людині суспільством норм, цінностей, стереотипів поведінки, всього того, що впливає на формування соціальної поведінки кожної людини. Раціональний вибір засобів передачі інформації є одним з найважливіших аспектів при використанні або створенні інформаційних об'єктів. Від вибору характеру впливу, кількості і поєднань інформаційних об'єктів, залежить результат сприйняття. Отже, постає проблема систематизації засобів передачі інформації, інформаційних об'єктів за характером впливу на людину.

Аналіз останніх досліджень. Питанням психології сприйняття навколишнього середовища, засобів інформації в архітектурі, присвячені роботи таких авторів, як Барабанщиків В.А., Дж. Гібсон [1], Дерябо С. Д., Костенко А.Я.[2], Левітів Н.Д., Лошаков І. І., Панов В.І. [3], де розглядалися різні аспекти сприйняття середовища.

Формування цілей статті. Систематизувати засоби передачі інформації, інформаційні об'єкти за характером впливу з урахуванням психологічних аспектів взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Основна частина. Психологічні аспекти взаємодії людини з навколишнім середовищем або функціонування системи «людина-навколишнє середовище» сьогодні є предметом вивчення екологічної психології.

У 70-ті роки минулого століття, як самостійний напрям в психології, сформувалася психологія просторового середовища. У ті ж роки питання сприйняття просторового середовища розглядалися когнітивною психологією. Розробки різних проблем психології просторового середовища проводились також такими напрямами, як неофрейдизм і гуманістична психологія. Багато авторів розглядають як синоніми поняття «сприйняття навколишнього середовища» та «психологія просторового середовища» [1,2,3]. При вивченні взаємовідносин людини і просторового середовища особлива увага приділялася: вивченню просторової поведінки; аспектам сприйняття якості навколишнього середовища; процесам просторового пізнання і мислення; персонології середовища

Такі автори, як Ковальов Г.А., Абрамова Ю.Г. , І. Altman поділяють дії людини в просторовому середовищі на:

○ несвідомі:	○ свідомі, цілеспрямовані:
дистанція	територіальність
орієнтація	персоналізація
персональний простір	

Під територіальністю розуміється фіксація людиною якогось простору, що визначає норми поведінки в ньому. За ступенем фіксованості розрізняють територіальність: фіксовану (поведінку людини жорстко визначено); напівфіксовану (у людини є певна свобода у виборі просторових дій); нефіксовану (неформальна з максимальним ступенем свободи).

Розглянемо визначення простору з точки зору психології сприйняття:

1. Аналог абсолютного простору в фізиці Ньютона, властивості якого не залежать від властивостей об'єктів, які наповнюють його (вихідне розуміння для психології сприйняття в поданні В. Вундта, І. М. Сеченова та інших представників класичної психології);
2. Аналог відносного простору в фізиці Ейнштейна, властивості якого, визначаються властивостями об'єктів, що заповнюють його. Подібне розуміння простору - основа для гештальт-психології та подальших напрямків психології сприйняття;
3. Навколишнє середовище (екологічний підхід до сприйняття Дж. Гібсона)
У всіх трьох підходах простір виступає як психологічна даність, тому що якості навколишнього середовища вже відображені, виокремлені у свідомості людини;
4. Продукт чуттєвого сприйняття, який породжує просторові відчуття навколишнього світу.

Під терміном «навколишнє середовище», маємо на увазі [2]: властивості середовища і умови, що мають просторовий, часовий, соціальний, інформаційний характер і т.д. ; умови середовища, що включають в себе тільки ті властивості і відносини, які відповідають природно сформованому діапазону життєдіяльності людини; структурування середовищних властивостей і умов, що залежить від індивідуальних потреб, цілей і завдань людини, яка сприймає навколишнє середовище.

У роботі Панова В.І. [2] терміном «просторове середовище» позначена сукупність просторово-предметних властивостей і відносин навколишнього середовища, що представляють ті чи інші можливості для задоволення потреб людини. При цьому просторова середа підрозділяється на два типи: природну (природний ландшафт, рослини ...) і антропогенну (міська, архітектурна ...). Як складова частина в антропогенну середу входить і інформаційне середовище, характер впливу якого на людину може мати широкий діапазон.

На схема 1 представлена систематизація інформаційних об'єктів за характером впливу на людину, розроблена авторами статті. Зазначимо, що результат впливу засобів передачі інформації необхідно розглядати в контексті особливостей психіки людини. З метою формалізації врахування психології сприйняття при створенні інформаційного середовища, пропонується систематизація психічних станів, схематично представлена на рис. 3; психічних властивостей - рис. 2 і психічних процесів - схема. 4.

Характер впливу засобів передачі інформації на людину

Аудіо			
Візуальний	Асоціативний	Архітектурні образи	
		Ландшафтні образи	
		Світлові образи	
	Текстові	Образотворчі:	стилізовані графічні зображення
			пиктограми
			фотозображення
			відеозображення та інші
		Індикаційні	вивіски
	вказівники		
	інструкції		
	правила розпорядження та інші		
	Абстрактний	Знакові:	графічні символи
буквенні			
цифрові			
Структурні	графічні схеми		
	графіки пересування		
	стилізовані зображення (плани, розрізи...)		
Аудіо-візуальний			
Вплив на органи обоняння			
Вплив на шкіряний покрив			

Схема. 1. Вплив засобів передачі інформації на людину

Закріплені факти психіки

Психічні властивості	Якість розуму
	Якість Мислення
	Темперамент
	Характер
	Здібності

Схема. 2. Закріплені факти психіки

Психічні стани	Відносна стійкість фактів психіки
Проява відчуттів	настрої
	афекти
Проява волі	впевненість
	невпевненість
Проява мислення	сумніви
	жага пізнання
Проява уваги	зосередженість
	розсіяність

Схема. 3. Відносна стійкість фактів психіки залежно від психічного стану

Психічні процеси	Факти психіки
Пізнавальні	відчуття
	сприйняття
	враження
	представлення
	пам'ять
	уява
	інтуїція
	мислення
Вольові	потреби
	мотиви
	рішення
Емоційні	виникнення відчуттів
	динаміка відчуттів

Схема. 4. Факти психіки, що відповідають психічним процесам

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнені засоби передачі інформації за характером впливу на людину і запропонована систематизація особливостей психіки людини (психічні стани, властивості, процеси), що може стати основою розробки методики врахування впливу інформаційних елементів середовища на сприйняття середовища, як цілісного і гармонійного.

Література

1. Гибсон Дж. Экологический подход к зрительному восприятию: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. А. Д. Логвиненко. – М.: Прогресс, 1988. – 464 с.
2. Панов В.И. Экологическая психология: Опыт построения методологии. Научное издание. Монография. / В.И. Панов / – М.: Наука, 2004. – 197 с.
3. Костенко А. Я. Средства информации в архитектуре / А. Я. Костенко / – Киев: Будівельник, 1984. – 111 с.
4. Шимко В.Т. Архитектурно-дизайнерское проектирование. Специфика средового творчества (предпосылки, методика, технологии). / В.Т. Шимко, Н.К. Кудряшов, Е.В. Никитина, А.С. Смирнов под ред. Шимко В.Т. / Учеб. пособие для вузов. – М.: Архитектура-С, 2016. – 240 с.
5. Сафронов В.К., Сафронова О.О. Проблемы упорядкування рекламно-інформаційного простору міста Києва. / В.К. Сафронов, О.О. Сафронова // Теорія та практика дизайну. – 2016. – Вип. 9. – С. 208–217

Аннотация

Обобщены средства передачи информации по характеру воздействия на человека и предложена классификация особенностей психики человека, которая может стать основой разработки методики учета влияния информационных элементов среды на ее восприятие.

Ключевые слова: психология восприятия, информационные элементы среды, среда жизнедеятельности, психические состояния, психические

Annotation

Generalized communication tools, the nature of human exposure and systematization proposed features of the human psyche that can be the basis to develop methods taking into account the impact of environmental information items in its perception.

Keywords: psychology of perception, information elements of the environment, living environment, mental states, mental properties